

Да ли је Србија презадужена?

Пише: Млађен Ковачевић, Владимир Вучковић
понедељак, 06 септембар 2010 14:20

(Политика 9. 6. 2010)

Укупан спољни дуг Србије 2000. године, готово у целини задужење јавног сектора, износио је 10,8 милијарди долара, а на крају јуна ове године „тежио је” 23,8 милијарди евра. Од тога је спољни дуг јавног сектора 8,3 милијарде евра, а приватног 15,5 милијарди евра, објавила је Народна банка Србије.

Однос спољног дуга и бруто домаћег производа (БДП) на крају јуна био је 78,1 одсто, а само 1,9 процентних поена мање од показатеља спољне задужености који би нас сврстао у високо задужене земље.

Укупан јавни дуг Србије је на крају јуна 2010. био 10,8 милијарди евра или 35,4 одсто БДП. Будући да је и даље испод горње границе мање задужености, коју ММФ и Светска банка дефинишу као 48 одсто БДП-а и 132 одсто извоза, аналитичари НБС тврде да нашој држави још не прети опасност да њена задуженост прерасте у макроекономски проблем.

И поред тога, професоре универзитета др Млађена Ковачевића и др Владимира Вучковића питали смо да ли је Србија презадужена. Треба ли држава да брине о укупном спољном дугу, укључујући и дуг приватних компанија и банака, или само о делу тог дуга за који држава гарантује? Да ли ће последице дуга приватних компанија осетити и држава и грађани, и могу ли се оне избећи? Јесу ли грађани презадужени?

Ковачевић: Много је још питања која намеће ова тема. Једно од њих је и шта нас чека кроз неколико година ако се настави досадашњи раст спољног дуга. У шта је уложен позајмљен новац и да ли ће се наставити његово нерационално трошење? Политичари и НБС посматрају само однос спољног и јавног дуга према бруто домаћем производу. Тврдим да је та величина неупотребљива јер се до ње дошло погрешним рачуном. Зато што се БДП изражава у текућим ценама, па се спољни, девизни дуг дели износом БДП-а

Да ли је Србија презадужена?

Пише: Млађен Ковачевић, Владимир Вучковић
понедељак, 06 септембар 2010 14:20

израженим у прецењеној домаћој валути. По тој рачуници, БДП је 2000. године вредео 8,07 милијарди долара, а за ову годину процењује се на 38 милијарди долара, односно 31 милијарду евра. Али, његов реални раст од 2000. до 2009. био је око 65 одсто. Када се износ укупног спољног дуга, јавног дуга или јавног спољног дуга, подели тако „надуваном” цифром БДП, тај однос изгледа прихватљив. Међутим, коректно обрачунат укупан спољни дуг далеко премашује 78,1 одсто БДП, како пише у јунском извештају НБС. Што значи да је Србија већ високо задужена земља.

Вучковић: И када бисмо прихватили да су бројке из извештаја НБС веродостојне, а слажем се да могу бити само непријатније, оне су алармантне.

Ковачевић: Постоји правило: ако износ годишње рате према БДП-у премашује стопу његовог раста, земља је презадужена. Прошлу годину смо завршили са 2,5 милијарди долара доспелог, а неизмиреног спољног дуга.

Политика: Одлажемо враћање кредита, зашто?

Ковачевић: Велики је то терет у овој кризи. Предузећа настоје да одложе враћање својих обавеза. У првом полугођу исплаћено је око 1,6 милијарди евра.

Политика: То је дуг приватних фирми, а не државе?

Вучковић: Од укупно 23,8 милијарди евра спољног дуга, јавни сектор, односно држава, дугује 8,3 милијарде, дакле трећину, што изгледа подношљиво. Тај део спољног дуга највише занима државну администрацију, али и грађане и привреду, који пуне државни буџет, из којег ће се он враћати. Преосталих 15,5 милијарди евра дугује приватни сектор, око 10,5 милијарди предузећа, а око пет милијарди евра банке. То не значи да су дугови предузећа и банака само њихова брига. Оно што се догађало прошле и ове године говори да њихов проблем постаје проблем државе и грађана. Велика предузећа, увозници и дужници, задуживала су се у иностранству, изградила трговинске центре и некретнине, а онда је наступила криза. Сада не могу да продају увезену робу, а ни изграђене пословне и стамбене квадрате како би враћали приспеле рате. Због тога њихови власници захтевају од државе да заустави раст девизног курса. Истовремено, они купују девизе да би враћали дуг, па курс евра расте, што погађа и државу и грађане.

Да ли је Србија презадужена?

Пише: Млађен Ковачевић, Владимир Вучковић
понедељак, 06 септембар 2010 14:20

Политика: Значи ли то да држава треба да чува „Делту“?

Ковачевић: Мора. Држава мора да брине о укупној привреди, а нарочито извозној, јер само она може да обезбеди девизе за враћање дуга, био државни или приватни. Због тога су наши политичари ишли у Беч да моле стране банке да не смањују кредитирање српске привреде и да не инсистирају на редовној исплати приспелих обавеза. Иза страних банака којима наша предузећа дугују могу да стану њихове државе које неће подржати наш захтев Србије да уђе у Европску унију ако не помогне приватним предузећима да врате дугове. БДП стварају и приватна и државна, односно јавна предузећа. Наивно је мишљење да о приватном спољном дугу држава не мора да брине.

Политика: Држава ипак брани курс динара?

Вучковић: Не видим сврху. Курс и даље расте, а девизе се троше. Јесам за повремене и другачије интервенције НБС, али не овакве предвидиве, свакодневне, које одговарају шпекулантима.

Ковачевић: За осам месеци ове године НБС је за одбрану валутног курса потрошила 1,8 милијарди евра. Неморално је задуживати се код ММФ-а, а те девизе трошити на одбрану курса или покривање дефицита у буџету. Курс и даље расте, а те девизе су отишле шпекулантима који су куповали државне записе, па су добит претварали у девизе. Шта ако дође до већег одлива од прилива страних директних инвестиција?

Политика: Зар ће и грађани сносити последице претераног задуживања приватних фирми? Оне имају имовину, нека је продају и врате дуг?

Вучковић: Олако прихватање приватног дуга као државног приватници би схватили као да се морални хазард исплати јер ће држава њихов дуг на крају ипак покрити. Имамо нови закон о стечају. Предузеће може да изађе из стечаја, а може и да банкротира јер су то правила тржишне економије којима морамо да се вратимо. Уосталом, има и државних предузећа која не заслужују пажњу државе коју сада уживају. У последње време се предузећа често олако подржављују, све зарад социјалног мира.

Да ли је Србија презадужена?

Пише: Млађен Ковачевић, Владимир Вучковић
понедељак, 06 септембар 2010 14:20

Ковачевић: Последице ће сносити прво запослени у тим предузећима, али потом и сви остали.

Политика: Колико ће грађане да кошта спасавање великих приватних предузећа?

Вучковић: Осим штете коју трпе због раста девизног курса, не би требало да буде већих поремећаја. До национализације њихових дугова, тако што би се покривали из буџета, а да она сачувају имовину, неће доћи. Нека предузећа већ траже стране партнере, продају део власништва и тако треба решавају проблем, а не да очекују државне паре.

Ковачевић: Имам мало разумевања за презадужена предузећа јер нису могла да предвиде светску економску кризу, а веровало се домаћим политичарима да девизни курс неће расти. Предузећа ће морати да смање трошкове и плате запосленима, како би обезбедила динаре за куповину девиза. Већа тражња за девизама гура курс евра нагоре, па тако повећава рате и оних грађана који су се задужили с девизном клаузулом, али и издатак државе за враћање јавног дуга. Последице носе и они који се нису задуживали јер раст девизног курса утиче на раст домаћих цена који плате не могу да прате.

Политика: Да ли је држава могла да обузда претерано задуживање приватних компанија, поготову претежне увознике?

Ковачевић: Зашто тога до сада није било? Говори се о неопходној новој индустријализацији. Којим парама? За последњих десет година спискали смо 75 милијарди долара приспелог капитала по разним основама. У шта смо их уложили? У нешто што се не може извести. Нема производње. Словенци су спасавали све што се спасти може. Мецингер је и нама то саветовао.

Вучковић: Од евентуалног ограничавање прилива капитала не би било користи, напротив. Боље је стварати услов за повећавање прилива девиза по основу извоза и СДИ, чиме се смањује потреба да се до капитала долази задуживањем у иностранству. Опасно је да се јавни дуг повећава, иако званични подаци говоре да сада није

Да ли је Србија презадужена?

Пише: Млађен Ковачевић, Владимир Вучковић
понедељак, 06 септембар 2010 14:20

алармантан.

Политика: Да ли ће будући закон о фискалној одговорности бити ефикасна брана претераном задуживању државе?

Вучковић: У многим земљама је такав закон био користан. Али, закон неће предвидети и санкције. У Министарству финансија кажу да је тако и у другим земљама. Јер, како санкционисати министра финансија или владу ако дефицит у буџету премаши границу прописану законом. Ако се рачуна на осуду јавности оних који су криви за дефицит, такав закон нам не треба.

Ковачевић: Не треба заборавити да нас чека реституција, враћање национализоване имовине, што повлачи повећање трошка државе и у девизама. Јер, неће моћи све да се врати у натури.

Вучковић: Најгоре би било да се тај дуг враћа само у новцу. Има и других решења, да се он делом враћа и од продаје грађевинског земљишта.

Политика: Да ли је горња граница државног дуга од 45 одсто предвиђена поменутих будућим законом оптимална за наше услове?

Ковачевић: Мислим да је та граница већ пређена. Будући закон о фискалној одговорности неки већ прогласише свемогућим. Један државни секретар рече: „Кад донесемо тај закон, неће више бити кризе у Србији”. Бесмислица. Прво, да ли ће се поштовати? Државна ревизорска институција је нашла много неправилности у трошењу пара из буџета, а до сада није било неке вајде од тога.

Политика: Ако је сваки запослени у Србији у просеку задужен око 2.000 евра, јесмо ли ми појединачно презадужени?

Да ли је Србија презадужена?

Пише: Млађен Ковачевић, Владимир Вучковић
понедељак, 06 септембар 2010 14:20

Вучковић: Подједнако гледам на грађане и привреду. Кад неко узме кредит, ризикује да би боље живео. Надам се да грађани нису били толико наивни и поверовали да ће курс од 75 динара за евро трајати 20 година, колики је рок отплате њиховог кредита. Верујем да су оставили нешто и за „црне дане”. Задуженост грађана није велика у поређењу са окружењем. Економска политика не би требало да се прилагођава дужницима, па били и презадужени. Истрајавање на држању ниског девизног курса је најефикаснији рецепт за пропаст свих нас.

Ковачевић: Грађани су се ипак рационалније понашали. Повећава се мало и проценат оних који не враћају дуг редовно, али не толико да банке имају огромну разлику између активне и пасивне каматне стопе, правдајући је високим ризиком у Србији. Није баш тако. Више је реч о банкарској похлепи.

Политика: Шта нас чека догодине?

Вучковић: Наредна година је веома опасна јер је предизборна. У априлу ће се завршити текући аранжман с ММФ-ом. То слуги на економски лошу годину ако се политичари на власти поведу логиком: дај да се сада задужимо, да повећавамо плате и пензије, дајемо субвенције. Надам се да се неће кренути с неким новим егзибицијама чим ММФ-у видимо леђа.

Ковачевић: Имао сам огромне резерве према примењиваном концепту ММФ-а од 2001. Али, сада ММФ игра позитивну улогу татора наших политичара. Сматрам да ћемо врло брзо опет молити ММФ јер смо постали овисници о страном капиталу. Кад се буде потрошио новац од продаје „Телекома”, па још ако се обори курс евра... Партије на власти су спремне да учине све да се додворе бирачима. Свако додатно задуживање које не би допринело повећању извоза било би погубно.

(разговор водио: **Александар Микавица**)